

ЕКОНОМІКА. УПРАВЛІННЯ ЗЕМЕЛЬНИМИ РЕСУРСАМИ ТА ЗЕМЛЕУСТРІЙ

<https://doi.org/10.31548/zemleustriy2020.02.01>

УПРАВЛІННЯ ЗЕМЛЯМИ ПІД ПОЛЕЗАХИСНИМИ ЛІСОВИМИ НАСАДЖЕННЯМИ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ: ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЙНІ МОДЕЛІ

ДОРОШ О.С., д.е.н., професор, Національний університет біоресурсів
і природокористування України, м. Київ, dorosholgas@ukr.net
ORCID: 0000-0003-2906-4174

ФОМЕНКО В.А., к.е.н., доцент, Одеський державний аграрний
університет, м. Одеса, fomenko@gmail.com
ORCID: 0000-0003-2906-4174

ГУНЬКО Л.А., к.е.н., доцент, Національний університет біоресурсів
і природокористування України, м. Київ,

САЛЮТА В.А., аспірант, Інститут агроекології і природокористування
НААН України, м. Київ, vikalalyuta@gmail.com
ORCID: 0000-0002-2935-5492

Анотація. Вивчено стан ведення полезахисного лісорозведення в Україні та з'ясовано, що індивідуальне ставлення з боку держави упродовж багатьох років до полезахисних лісових смуг призвело до кризової екологічної ситуації (маємо близько 15 млн га деградованих ґрунтів, а збитки через недобір врожаю оцінюємо в 33-35 млрд гривень щороку), що також є результатом довготривалої відсутності господаря цих земель. Характеризуючи проблеми, пов'язані із використанням лісових насаджень з погляду інтересів суб'єктів управління і господарювання, з'ясовано, що наразі найвпливовішими суб'єктами виступають держава, Держлісагенство, об'єднані територіальні громади та люди, інтереси яких конкурують між собою. На підставі досліджень еволюції розвитку права власності на земельні ділянки під полезахисними лісовими смугами, враховуючи децентралізаційні процеси, що відбуваються в країні та з врахуванням положень Законів України, запропоновано моделі управління ними на місцевому рівні. Акцентується увага на тому, що незалежно від вибору власника надається перевага створенню комунального агролісомеліоративного підприємства для впорядкування полезахисних лісосмуг.

Ключові слова: полезахисні лісові смуги, комунальне агролісомеліоративне підприємство, децентралізаційна модель управління, власники земельних ділянок зайнятими полезахисними лісосмугами

Актуальність.

Полезахисне лісорозведення в Україні започатковане на Полтавщині у 1809 році (створені перші лісосмуги), що свідчить про понад 200-річний досвід ведення захисного лісорозведення, який набув поширення в багатьох країнах світу [1].

Наразі в Україні налічується близько 350 тис. га полезахисних і 90 тис. га водорегулюючих лісових смуг, які захищають майже 40% орних земель, виконуючи кліматорегулювальні, ґрунтозахисні та водоохоронні функції. Науково доведено, що один гектар полезахисної лісосмуги захищає від суховіїв 20-30 гектарів орних земель, до 15 % збільшуючи врожайність сільськогосподарських культур. На полях, захищених цими лісовими насадженнями, швидкість вітру сповільнюється на 20-30 %, в два рази зменшується випаровування вологи і, тим самим, вологість повітря збільшується на 3-5 %. [2, с. 229]. У цій відповідності полезахисне лісорозведення стримує розвиток ерозійних процесів на прилеглих сільськогосподарських угіддях, є одним із потужних довгодіючих регуляторів екологічної безпеки в сільськогосподарському землекористуванні. Для захисту решти 60% орних земель мають створюватися нові полезахисні лісові смуги, кількість яких потрібно збільшити в 2-3 рази в залежності від конкретних регіональних умов за умови збереження існуючих. Адже полезахисна лісистість країни наразі становить лише 1,3 % (у Степовій зоні – 2,2 %, у зоні Лісостепу – 1,0 й на Поліссі – 0,4 %), що значно нижчий за оптимальний: 3,8 – 6,2%; 2,7 – 4,4; 2,4 – 4,5 % відповідно [3].

Індиферентне ставлення з боку держави упродовж багатьох років до полезахисних лісосмуг призвело не

лише до кризової екологічної ситуації (маємо близько 15 млн га деградованих ґрунтів, а збитки через недобір врожаю оцінюємо в 33-35 млрд гривень щороку) [4, с. 4], але й до того, що господарюючі суб'єкти не вбачають користь від цих насаджень, в чому їх доводиться наразі переконувати. В сільськогосподарському виробництві України за інформацією наданою Світовим банком, внаслідок посилення ерозійних процесів виробники сільськогосподарської продукції з кожного долара доданої вартості втрачають біля третини [5].

Невпорядкованість у використанні земельних ділянок під полезахисними лісосмугами зумовлена недостатньою координацією діяльності у сфері лісового господарства, передусім, через постійне недофінансування державою лісгосподарських підприємств, що проявляється в наступному: 1) не ведуться роботи зі створення нових полезахисних лісових смуг на деградованих та малопродуктивних орних землях; 2) не ведеться моніторинг за цими насадженнями, їх облік; 3) не здійснюється на належному рівні охорона лісосмуг від пожеж, незаконних рубок, безконтрольного скидання сміття; 4) упродовж тривалого часу не ведеться заготівля насіння, не вирощується посадковий матеріал, що унеможливить у подальшому створення цих насаджень.

З огляду на зазначене, найближчим часом все це може обернутися екологічною загрозою, адже в напрямі їх відновлення нічого не робиться, тоді як екологічні цінності та добробут мають займати пріоритетне значення в кожному суспільстві. Прикро, що ми повертаємося до цих проблем лише при загостренні кризових явищ в економіці природокористування чи природних катаклізмів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Полезахисне лісорозведення вже кількясот років є об'єктом наукових досліджень вітчизняних учених.

Концептуальні положення ландшафтної екології, агролісомеліорації, захисного лісівництва відображені в роботах В.В. Докучаєва, Г.Ф. Морозова, В.І. Вернадського та інших. Значну увагу вивченню проблем захисного лісорозведення приділили: Г.М. Висоцький [3], О.І. Пилипенко, В.Ю. Юхновський, А.М. Виноградова, М.І. Долгілевич, Є.С. Павловський. Проблеми пов'язані з управлінням агроландшафтами лісомеліоративними методами на засадах збалансованого розвитку розкрито в працях О.І. Фурдичка, А.П. Стадник, В.П. Ситник, М.Д. Безутлого, А.С. Заришняка. Ландшафтним плануванням у землевпорядкуванні присвячені праці Ш.І. Ібатуліна, О.В. Степанко та О.В. Сакаль.

Попри озвучені напрями досліджень учених потребують всебічного розкриття управлінські аспекти з погляду трансформації права власності на полезахисні лісові смуги та науковому обґрунтуванню цього процесу з позицій екологобезпечності в землекористуванні, оскільки цьому приділено обмаль уваги.

Мета дослідження. Дослідити різні моделі формування відносин прав власності на земельні ділянки під полезахисними лісовими насадженнями та обґрунтувати можливості їх використання в системі управління землекористуванням на місцевому рівні.

Результати дослідження та їх обговорення.

Вдаючись до історії реформування земельних відносин із погляду трансформації права власності на земельні

ділянки під полезахисними лісосмугами, то цей процес доволі розтягнутий у часі, який потребує проведення додаткових досліджень. Бо нікому і ніколи не вдасться змінити історичні процеси, які маємо враховувати за будь-яких обставин.

На первинному етапі роздержавлення земель у часовому відтинку з 1990 по 1994 роки земельні ділянки під полезахисними лісосмугами могли передаватись: у колективну власність сільськогосподарським підприємствам на підставі рішення місцевої ради до колективних сільськогосподарських підприємств (далі – КСП); громадянам для ведення фермерського господарства; за рішенням місцевої ради зараховуватись до земель запасу. Для цього етапу характерно й те, що землі сільськогосподарського призначення передавалися в колективну власність сільськогосподарських підприємств, сільськогосподарських кооперативів, сільськогосподарських акціонерних товариств. У відповідності до Указу Президента України «Про невідкладні заходи щодо прискорення земельної реформи у сфері сільськогосподарського виробництва» від 10 листопада 1994 року № 666/94 [6] серед зазначених суб'єктів зросла ймовірність віднесення земель сільськогосподарського призначення під полезахисними лісосмугами до колективної власності КСП.

Із прийняттям Указу Президента України «Про порядок паювання земель, переданих у колективну власність сільськогосподарським підприємствам і організаціям» від 8 серпня 1995 року № 720/95 [7] відбувся розподіл земель сільськогосподарського призначення на сільськогосподарські угіддя та інші землі сільськогосподарського призначення (землі під полезахисними смугами, господарськими дворами, польовими дорогами тощо) в межах земель

КСП (1994 – 1995 рр.). Отже, паювалися сільськогосподарські угіддя, передані у колективну власність сільськогосподарським підприємствам (колективним), сільськогосподарським кооперативам, сільськогосподарським акціонерним товариствам, у тому числі створеним на базі радгоспів та інших державних сільськогосподарських підприємств. Проте з прийняттям зазначеного указу землі під полезахисними смугами залишились поза увагою, і, як наслідок, ці землі не паювались, сертифікати на них не виготовлялись, не відбулось їх виділення в натурі й отримання державних актів.

Громадянам, яким передані земельні ділянки під полезахисними лісосмугами для ведення фермерського господарства до 18 січня 2001 року надавалось право передавати ділянки у спадщину, обмінювати їх, дарувати, здавати під заставу, укладати договори оренди і продавати громадянам України не змінюючи їх цільове призначення. Крім того наділялись правом створення на базі належних їм ділянок спільних сільськогосподарських підприємств, акціонерних товариств, асоціацій, спілок а також кооперативних підприємств і організацій. Подальшу долю земельних ділянок зайнятих полезахисними лісосмугами визначав її власник - фермер.

Земельні ділянки під полезахисними лісосмугами входили й до складу земель запасу. З прийняттям Указу Президента України «Про забезпечення економічних інтересів і соціального захисту працівників соціальної сфери села та вирішення окремих питань, що виникли в процесі проведення земельної реформи» від 12 квітня 2000 року № 584/2000 [8] поживався процес їх передачі в приватну власність на території кожної сільської чи селищної ради із земель запасу (працівникам соціальної сфери села та пенсіонерам із працівників цієї сфери). До

2001 року землями запасу розпоряджались сільські, селищні, міські та районні місцеві ради. З прийняттям Земельного кодексу України [9] з 25 жовтня цього ж року право розпорядження землями поза межами населених пунктів набули районні державні адміністрації, а з 16 жовтня 2012 року після внесення змін і доповнень до нього – передано Державному земельному агентству України (нині – Держгеокадастр).

Статтею 25 Земельного кодексу України (у чинній редакції) передбачено, що полезахисні лісосмуги та інші захисні насадження можуть передаватися у власність тим сільськогосподарським підприємствам, установам і організаціям, які засновані колишніми працівниками державних і комунальних сільськогосподарських підприємств, установ та організацій. Після проведення первинної приватизації земельні ділянки під полезахисними лісосмугами, які потрапили до складу активів колективних сільськогосподарських підприємств (далі – КСП) могли: 1) передаватися до статутного фонду сільськогосподарського підприємства, засновником якого виступало КСП; 2) відчужуватись за рішенням загальних зборів КСП фізичним і юридичним особам на підставі укладення договорів купівлі-продажу, ренти, дарування, міни тощо; 3) передаватися як майновий внесок до акціонерних товариств, асоціацій, спілок та кооперативних підприємств сільськогосподарських виробників без втрати права КСП, його членів на власні земельні ділянки, якщо інше не передбачено договором; 4) розподіляться (у разі ліквідації КСП) згідно з установчими документами КСП чи за згодою власників земельних часток (паїв) (якщо згоди не досягнуто, то рішення приймається в судовому порядку); 5) передаватися (у разі ліквідації КСП) власникам земельних часток (паїв) КСП, які проживають

у поруч розташованих населених пунктах; 6) передаватись (у разі ліквідації КСП) власникам земельних часток (паїв) КСП на підставі затверджені земельно-порядної документації на зборах власників земельних часток (паїв); 7) передаватись (у разі ліквідації КСП) до земель запасу якщо вони й надалі перебували в комунальній чи державній власності та були передані КСПу користування.

Опісля реорганізації КСП та паювання земельні ділянки під позахисними лісосмугами залишились «нічийними», і хто тільки ними не розпоряджався (обласні та районні державні адміністрації, Державна служба з питань геодезії, картографії та кадастру), що відбувалось поза законом. Як результат, втрачено відомості про їх кількісні показники і реальний стан. А для проведення інвентаризації, рубок догляду, робіт з відтворення позахисними лісосмуг необхідні значні витрати. У цій відповідності лісгосподарські підприємства не погоджуються переводити позахисні лісові насадження на баланс. Ці насадження перебуваючи в державній, колективній чи комунальній власності за відсутності конкретного власника, який несе відповідальність за їх господарський стан та стан земель на яких вони зростають, використовуються нерационального. Ситуація, що склалась, є наслідком «неефективної системи державного управління, яка слабо адаптована до здійснення децентралізаційних процесів у сфері земельних відносин» [10, с. 23].

Частково питання пов'язані з використанням позахисних лісосмуг вирішено на законодавчому рівні, чому посприяло набуття чинності у 2019 році Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вирішення питання колективної власності на землю, удосконалення правил землекористування у масивах земель

сільськогосподарського призначення, запобігання рейдерству та стимулювання зрощення в Україні» № 2498 — VIII від 10.07.2018 року [11]. Цим законом передбачено внесення змін до низки нормативно-правових актів, зокрема: Земельного та Лісового кодексів України, Законів України «Про колективне сільськогосподарське підприємство»; «Про порядок виділення в натурі (на місцевості) земельних ділянок власникам земельних часток (паїв)»; «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень»; «Про землеустрій»; «Про оренду землі»; «Про оцінку земель»; «Про Державний земельний кадастр»; «Про меліорацію земель».

Цим законом розв'язуються проблемні питання з приводу передачі земель колективної власності ліквідованих КСП об'єднаним територіальним громадам у комунальну власність. З 1 січня 2019 року відповідно до Закону № 2498 землі колективної власності, які залишились не розпаяваними чи не підлягали паюванню вважаються власністю територіальних громад, а органи місцевого самоврядування як їх представницькі органи отримали право розпорядження ними. Але для набуття права розпорядження цими землями, їх необхідно зареєструвати в Державному земельному кадастрі. Реєстрація таких земельних ділянок здійснюється на підставі поданої заяви власником чи користувачем та наявної земельно-порядної документації, за якою ділянки сформовані. Замовником такої документації вважаються місцеві ради.

Вище зазначеним законом (№ 2498) закріплена можливість у розв'язанні проблем з землями сільськогосподарського призначення через виготовлення технічної документації із землеустрою щодо інвентаризації масиву земель сільськогосподарського призначення,

що дозволить сформувати ділянки під полезахисними лісосмугами (знати їх площу та визначитись із фактичним станом використання).

Із внесенням змін до Закону України «Про землеустрій» (ст. 1) закріплене визначення поняття «масиву земель сільськогосподарського призначення» як сукупність земельних ділянок сільськогосподарського призначення, що складаються з сільськогосподарських та необхідних для їхнього обслуговування несільськогосподарських угідь (земель під польовими дорогами, меліоративними системами, господарськими шляхами, прогонами, лінійними об'єктами, об'єктами інженерної інфраструктури, а також ярами, заболоченими землями, іншими угіддями, які розташовані всередині земельного масиву), мають спільні межі та обмежені природними та/або штучними елементами рельєфу (автомобільними дорогами загального користування, полезахисними лісовими смугами та іншими захисними насадженнями, водними об'єктами тощо) [12].

Внесені зміни й до Земельного кодексу України, зокрема статтею 37-1 передбачено, що земельні ділянки під полезахисними лісовими смугами, які обмежують масив земель сільськогосподарського призначення, передаються у постійне користування державним або комунальним спеціалізованим підприємствам або в оренду фізичним та юридичним особам з обов'язковим включенням до договору оренди землі умов щодо утримання та збереження таких смуг і забезпечення виконання ними функцій агролісотехнічної меліорації. ОТГ наділена правами щодо створення комунального підприємства й закріплення лісосмуг у постійному користуванні, що убезпечить їх від подальшого знищення та дасть можливість надавати в оренду землекористувачам.

Досліджуючи інституційні передумови ефективного використання та охорони земельних ділянок під полезахисними лісовими смугами, увага зосереджувалась на децентралізації – передачі повноважень та участь громади в лісовому менеджменті. Децентралізація передбачає, що місцеві громади стануть повноцінними власниками земель як у межах населених пунктів, так і поза ними, отримають можливість розпорядження цими землями.

За даними онлайн-брифінгу в Укрінформі на якому розглядалися проблемні питання з відновлення та реконструкції лісових насаджень лінійного типу (полезахисних лісосмуг) в Україні організованому Продовольчою та сільськогосподарською організацією ООН (FAO) 95,5% об'єднаних територіальних громад мають на своїй території земельні ділянки під полезахисними лісосмугами. При цьому лише 14% громад обізнані з їх кількістю та займаною площею. У 91,7% цих спільнот відсутня технічна документація на такі земельні ділянки (наразі виготовлення цієї документації потребує значних ресурсів), що унеможливує отримання їх у власність чи отримання прибутку. Лише в 7,1% громад зареєстровано право власності на земельні ділянки під полезахисними лісосмугами (частина сільських рад власним коштом провели інвентаризацію земель у межах території правосуб'єктності). У 53,8% спільнот не визначений статус цих земель. Відсутність досвіду із впорядкування лісосмуг виявлено у 56,3% опитаних представників об'єднаних територіальних громад. Вражає й те, що потребу у їх відновленні не вбачають 19,2% респондентів, а 56,3% – засвідчили недостатній рівень обізнаності про їх екологічну цінність (результати опитування отримані станом на 01 листопада 2019 року) [13].

Характеризуючи проблеми пов'язані із використанням захисних лісових насаджень з погляду інтересів суб'єктів управління і господарювання зауважимо, що в Україні склалась багато відомча структура користування лісами. Найбільша площа 7,6 млн га (73 %) лісових земель перебуває у користуванні лісогосподарських підприємств Державного агентства лісових ресурсів України (далі – Держлісагенства). Комунальні ліси зосереджені на площі 1,3 млн га (13 %), Міноборони – 1 %, не надані у користування – близько 0,8 млн га лісів (7 %), у тому числі захисні лісові насадження лінійного типу, не надано у користування, знаходяться на землях запасу і перебувають у незадовільному стані та інші – 6 %.

Наразі в Україні найвпливовішими суб'єктами управління і господарювання виступають: 1) держава (в особі Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів, Державного агентства лісових ресурсів України); 2) об'єднані територіальні громади; 3) люди з власними інтересами у цій сфері. У кожного із суб'єктів різні інтереси, які конкурують між собою.

Тому існує потреба в зміні акцентів в управлінні в напрямку поступового інституційного розвитку «...існуючих та створення нових суспільних інститутів...та формування сучасного інституційного суспільного середовища» [14, с. 21]

Дотримуючись наразі діючих законодавчих та нормативно-правових актів, що регламентують використання земельних ділянок під полезахисними лісосмугами, вбачаємо за доцільне розглянути кілька варіантів моделей управління землями під полезахисними лісовими смугами на місцевому рівні, передусім, із погляду власника таких земельних ділянок (табл. 1).

Модель 1. Полезахисні лісосмуги перебувають у комунальній власності. Для забезпечення належного використання власниками цього інструменту існує потреба в наявній достовірній інформації про земельні ділянки під полезахисними лісосмугами, для чого приймається рішення про проведення інвентаризації цих земель, якою передбачається: 1) збір і аналіз інформації про земельні ділянки під полезахисними лісовими смугами (кількісний, якісний облік; наявність об'єктивної інформації сучасного стану їх використання); 2) здійснення геодезичних робіт (польові та камеральні); 3) виготовлення технічної документації з інвентаризації земельних ділянок зайнятими полезахисними лісовими смугами; 4) отримання висновків та погоджень; 5) присвоєння кадастрового номеру земельної ділянки під лісосмугою; 6) здійснення нормативної грошової оцінки земель; 7) отримання витягу про право власності на земельну ділянку.

Наявність в ОТГ, селищних і міських громад сформованих земельних ділянок під полезахисними лісовими смугами, масивами земель сільськогосподарського призначення є підставою для передачі їх державним і комунальним підприємствам в постійне користування, а юридичним і фізичним особам – в оренду дотримуючись умов збереження лісосмуг і вимог агролісотехнічної меліорації. У цій відповідності землекористувачі здійснюють заходи спрямовані на підвищення продуктивності полезахисних лісосмуг, їх біологічної стійкості та меліоративної ефективності беручи за основу матеріали лісовпорядкування з урахуванням агролісомеліоративних особливостей. Для впорядкування лісосмуг Стосовно ОТГ, то для їх

Таблиця 1. Моделі управління землями під полезахисними лісовими смугами на місцевому рівні

	Модель 1	Модель 2	Модель 3
Власники, землекористувачі	сільська, селищна, міська громада, об'єднана територіальна громада	приватні підприємства, фермерські господарства, сільськогосподарські підприємства	державні інституції (державні підприємства, НААН, Міносвіти України, Укравтодор, Укрзалізниця)
I етап	<ul style="list-style-type: none"> • прийняття рішення про проведення інвентаризації земельних ділянок зайнятими лісовими смугами; 		
II етап	<ul style="list-style-type: none"> • виготовлення технічної документації із землеустрою; • внесення відомостей до ДЗК; • внесення відомостей до реєстрації речових прав; 		
III етап	<ul style="list-style-type: none"> • передача земельних ділянок зайнятими полезахисними лісовими смугами, які обмежують масив сільськогосподарського призначення у постійне користування державним або комунальним спеціалізованим підприємствам; • передача земельних ділянок під полезахисними лісовими смугами, які обмежують масив сільськогосподарського призначення в оренду фізичним та юридичним особам з обов'язковим включенням до договору оренди землі умов щодо утримання та збереження таких смуг і забезпечення виконання ними функцій агролісотехнічної меліорації; • ОПГ надається можливість створення на власній території комунального агролісомеліоративного підприємства для виорядкування лісоосу, яке обслуговуватиме й декілька сусідніх масивів. 	<ul style="list-style-type: none"> • передача земельних ділянок під полезахисними лісовими смугами, які обмежують масив сільськогосподарського призначення в оренду фізичним та юридичним особам (далі – землекористувачі) з обов'язковим включенням до договору оренди землі умов щодо утримання та збереження таких смуг і забезпечення виконання ними функцій агролісотехнічної меліорації. 	<ul style="list-style-type: none"> • передача земельних ділянок під полезахисними лісовими смугами, які обмежують масив сільськогосподарського призначення у постійне користування державним або комунальним спеціалізованим підприємствам;

впорядкування надається можливість створення комунального підприємства у межах території правосуб'єктності, яке обслуговуватиме у перспективі й декілька сусідніх масивів. Право розпорядження земельними ділянками зайнятими полезахисними лісосмугами надане приватним власникам спонукатиме до впорядкування цих ділянок.

Модель 2. Власниками земельних ділянок під полезахисними лісосмугами виступають: приватні підприємства; фермери; сільськогосподарські підприємства. Ефективність господарювання забезпечуватиметься за умови реалізації трьох етапів: 1) уповноважений орган приймає рішення з проведення інвентаризації земельних ділянок зайнятими лісосмугами; 2) виготовлення технічної документації, внесення відомостей до ДЗК, внесення відомостей до реєстрації речових прав; 3) передача в оренду юридичним і фізичним особам на умовах укладення договору оренди яким передбачається збереження лісосмуг і виконання вимог агролісотехнічної меліорації.

Модель 3. Полезахисні лісосмуги перебувають у постійному користуванні державних підприємств, НААН, Міністерства освіти і науки України, Державного агентства автомобільних доріг України, Акціонерного товариства «Українська залізниця» та інших державних інституцій. Моделлю управління передбачається проходження трьох етапів: 1) уповноважений орган приймає рішення з проведення інвентаризації земельних ділянок зайнятими лісосмугами; 2) виготовлення технічної документації (майже в 92% громад відсутня технічна документація на лісосмуги); 3) внесення відомостей до ДЗК; внесення відомостей

до реєстрації речових прав; 4) передача полезахисних лісосмуг в постійне користування державним і комунальним підприємствам на умовах збереження лісосмуг і виконання вимог агролісотехнічної меліорації.

Висновки і перспективи.

Запропоновано моделі формування відносин прав власності на земельні ділянки під полезахисними лісовими насадженнями та обґрунтовано можливості їх використання в системі управління землекористуванням на місцевому рівні. Зокрема, запропоновано земельні ділянки комунальної власності під полезахисними лісовими насадженнями передавати в оренду землекористувачам, які функціонально їх використовують. Земельні ділянки державної власності під полезахисними лісовими насадженнями передаються у постійне користування державним підприємствам.

Список використаних джерел.

1. Протокол Всеукраїнського круглого столу «Правовий режим полезахисних лісових смуг. Хто реальний господар?». // Відкритий ліс. (Київ, 11 березня 2016 року) URL: <https://www.openforest.org.ua/28455/>
2. Годованюк А.Й. Полезахисні лісосмуги вже більш як двадцять років самі потребують захисту. Правові аспекти проблеми / Актуальні проблеми політики. 2013. Вип. 49. с. 228-237.
3. Пилипенко О.І. Системи захисту ґрунтів від ерозії: Підручник / О.І. Пилипенко, В.Ю. Юхновський, М.М. Ведмідь. – К.: «КОВЦ Златояр», 2004. 436 с.
4. Святослав Балюк. З яким товаром ми виходимо на ринок? Землевпорядний вісник. 2019. № 11. с. 2-7.
5. Проект «Лісосмуги життя» покликаний відновити лісосмуги в Україні. ДП «Дер-

- жзовнішінформ». URL: <https://dzi.gov.ua/press-centre/news/proekt-lisosmugy-zhyttya-poklykanyj-vidnovyty-lisosmugy-v-ukrayini/>
6. Указ Президента України «Проневідкладні заходи щодо прискорення земельної реформи у сфері сільськогосподарського виробництва» від 10 листопада 1994 року № 666/94. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/666/94#Text>
 7. Указ Президента України «Про порядок паювання земель, переданих у колективну власність сільськогосподарським підприємствам і організаціям» від 8 серпня 1995 року № 720/95. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/720/95#Text>
 8. Указ Президента України «Про забезпечення економічних інтересів і соціального захисту працівників соціальної сфери села та вирішення окремих питань, що виникли в процесі проведення земельної реформи» від 12 квітня 2000 року № 584/2000. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/584/2000#Text>
 9. Земельний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. 2002, № 3-4, ст.27. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text>
 10. Дорош О.С., Фоменко В.А., Мельник Д.М. Ключова роль землеустрою у плануванні розвитку системи землекористувань у межах територіальних громад // Землеустрій, кадастр і моніторинг земель. 2018. № 2. с. 22-33. DOI: <http://dx.doi.org/10.31548/zemleustriy2018.02.022>
 11. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вирішення питання колективної власності на землю, удосконалення правил землекористування у масивах земель сільськогосподарського призначення, запобігання рейдерству та стимулювання зрошення в Україні» // Відомості Верховної Ради, 2018, № 37, ст.277. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2498-19#Text>
 12. Закон України «Про землеустрій» // Відомості Верховної Ради України. 2003. № 36. ст. 282. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/858-15#Text>
 13. Лісосмуги від А до Я. Про відновлення та реконструкції полезахисних лісових смуг в Україні // Укрінформ URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-presshall/3045822-lisosmugi-vid-a-do-a-pro-vidnovlenna-ta-rekonstrukcii-polezahisnih-lisovih-smug-v-ukraini.html>
 14. Дорош О.С., Мельник Д.М., Свиридова Л.А. Реформування системи управління земельними ресурсами в умовах децентралізації влади // Землеустрій, кадастр і моніторинг земель. 2016. № 1-2. с. 16-25. DOI: <http://dx.doi.org/10.31548/zemleustriy2016.01.016>
-

References

1. Protokol Vseukraiinskaho kruhloho stolu „Pravovyi rezhym polezakhysnykh lisovykh smuh. Khto realnyi hospodar?“ [Protocol of the All-Ukrainian round table "Legal regime of field protective forest belts. Who is the real owner?"]. Vidkryty lis. Kyiv. 11. March 2016. Available at: <https://www.openforest.org.ua/28455/>
2. Hodovaniyuk A. Polezakhysni lisosmuhy vzhe bilsh yak dvadtsiat rokiv sami potrebiut zakhystu. Pravovi aspekty problemy [Field protective forest belts have been in need of protection for more than twenty years. Legal aspects of the problem]. Actual Problems of Politics. 2013. Vol. 49. 228-237.
3. Pylypenko O., Yukhnovskiy V., Vedmid M. Systemy zakhystu hruntiv vid erozii: Pidrychnyk [Soil erosion protection systems: Textbook]. Kyiv: "KOVTS Zlatoiar". 2004. 436.
4. Baliuk S. Z yakym tovarom my vykhodymo na rynek? [What product do we enter the market with?] Zemlevporiadnyi visnyk. 2019. Vol. 11. 2-7.

5. Proekt "Lisosmuhy zhyttia" poklykanyi vidnovyty lisosmuhy v Ukraini [The Forest Belts of Life project aims to restore forest belts in Ukraine]. DP "Derzhzovnishinform". Available at: <https://dzi.gov.ua/press-centre/news/proekt-lisosmugy-zhyttya-poklykanyj-vidnovyty-lisosmugy-v-ukrayini/>
6. Ukaz Prezydenta Ukrainy "Pro nevidkladni zakhody shchodo pryskorennia zemelnoii reformy u sferi silskohospodarskoho vyrobnytstva" vid 10 lystopada 1994 roku № 666/94 [Decree of the President of Ukraine "On urgent measures to accelerate land reform in the field of agricultural production" of November 10, 1994 № 666/94]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/666/94#Text>
7. Ukaz Prezydenta Ukrainy "Pro poriadok paiuvannia zemel, peredanykh u kolektyvnu vlasnist silskohospodarskym pidpriemstvam i orhanizatsiiam" vid 8 serpnia 1995 roky № 720/95 [Decree of the President of Ukraine "On the procedure for distribution of land transferred to collective ownership of agricultural enterprises and organizations" of August 8, 1995 № 720/95]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/720/95#Text>
8. Ukaz Prezydenta Ukrainy "Pro zabezpechennia ekonomichnykh interesiv i sotsialnoho zakhystu pratsivnykiv sotsialnoi sfery sela ta vyrishennia okremykh pytan, shcho vynykly v protsesi provedennia zemelnoii reform" vid 12 kvitnia 2000 roku № 584/2000 [Decree of the President of Ukraine "On ensuring the economic interests and social protection of social workers in rural areas and addressing certain issues that arose in the process of land reform" of April 12, 2000 № 584/2000]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/584/2000#Text>
9. Zemelnyi kodeks Ukrainy [Land Code of Ukraine]. Vidomosti Verkhovnoii Rady Ukrainy. 2002, № 3-4, ст. 27. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text>
10. Dorosh O., Fomenko V., Melnyk D. Key role of land management in the planning of the development of territorial communities. Land management, Cadastre and Land Monitoring. 2018. Vol. 2. 22-33. DOI: <http://dx.doi.org/10.31548/zemleustriy2018.02.022>
11. Zakon Ukrainy "Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo vyrishennia pytannia kolektyvnoi vlasnosti na zemliu, udoskonalennia pravyl zemlekorystuvannia u masyvakh zemel silskohospodarskoho pryznachennia, zapobihannia reiderstvu ta stymukiuвання zroshennia v Ukraini" [Law of Ukraine "On Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine Concerning the Resolution of the Issue of Collective Land Ownership, Improvement of Land Use Rules in Agricultural Land, Prevention of Raids and Stimulation of Irrigation in Ukraine"]. Vidomosti Verkhovnoii Rady Ukrainy. 2018. № 37, ст. 277. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2498-19#Text>
12. Zakon Ukrainy "Pro zemleustrii" [Law of Ukraine "On Land Management"]. Vidomosti Verkhovnoii Rady Ukrainy. 2003. № 36, ст. 282. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/858-15#Text>
13. Lisosmuhy vid A do YA. Pro vidnovlennia ta rekonstruktsii polezakhysnykh lisovykh smuh v Ukraini [Forest belts from A to Z. On restoration and reconstruction of field protective forest belts in Ukraine]. Ukrinform. Available at: <https://www.ukrinform.ua/rubric-presshall/3045822-lisosmugi-vid-a-do-a-pro-vidnovlenna-ta-rekonstrukcii-polezakhisnih-lisovih-smug-v-ukraini.html>
14. Dorosh O., Melnyk D., Svyrydova L. Reforming of land management system under authority of decentralization. Land management, Cadastre and Land Monitoring. 2016. № 1-2. с. 16-25. DOI: <http://dx.doi.org/10.31548/zemleustriy2016.01.016>

**Dorosh O., Fomenko V., Gunko L.,
Salyuta V.**

**LOCAL LAND MANAGEMENT OF FIELD
PROTECTION FOREST BELTS: DECENTRAL-
IZATION MODELS**

[https://doi.org/
10.31548/zemleustriy2020.02.01](https://doi.org/10.31548/zemleustriy2020.02.01)

Abstract. *The state of field protection afforestation in Ukraine was studied and it was found that the indifferent attitude of the state for many years to field protection forest belts has led to an ecological crisis. We have about 15 million hectares of degraded soils, and losses due to crop failure are estimated at 33-35 billion hryvnias annually, which is also the result of long-term absence of the owner or manager of these lands. Describing the problems associated with the use of forest belts in terms of the interests of management and economic entities, it was found that currently the most influential actors are the State Forestry Agency, united territorial communities and people whose interests compete with each other. Based on studies of the evolution of land ownership under protective forest belts, taking into account the decentralization processes taking place in the country and taking into account the provisions of the Laws of Ukraine, models of their management at the local level are proposed. Emphasis is placed on the fact that, regardless of the choice of the owner, preference is given to the creation of a communal agroforestry enterprise for the arrangement of protective forest belts.*

Keywords: *field protective forest belts, communal agroforestry enterprise, decentralized management model, land owners of field protective forest belts.*

**Дорош О.С., Фоменко В.А., Гунько Л.А.,
Салюта В.А.**

**УПРАВЛЕНИЕ ЗЕМЛЯМИ ПОД ПОЛЕЗА-
ЩИТНЫМИ ЛЕСНЫМИ НАСАЖДЕНИЯМИ
НА МЕСТНОМ УРОВНЕ: ДЕЦЕНТРАЛИЗА-
ЦИОННЫЕ МОДЕЛИ**

[https://doi.org/
10.31548/zemleustriy2020.02.01](https://doi.org/10.31548/zemleustriy2020.02.01)

Аннотация. *Изучено состояние ведения полезащитного лесоразведения в Украине и выяснено, что индифферентное отношение со стороны государства на протяжении многих лет к полезащитным лесополосам привело к кризисной экологической ситуации. Имеем около 15 млн га деградированных почв, а убытки из-за недобора урожая оцениваем в 33-35 млрд гривен в год, что также является результатом длительного отсутствия хозяина этих земель. Характеризуя проблемы связанные с использованием лесных насаждений с точки зрения интересов субъектов управления и хозяйствования выяснено, что сейчас влиятельными субъектами выступают государство, Гослесагентства, объединенные территориальные общины и люди, интересы которых конкурируют между собой. На основании исследований эволюции развития права собственности на земельные участки под полезащитными лесополосами, учитывая децентрализационные процессы происходящие в стране и с учетом положений Законов Украины предложены модели управления ими на местном уровне. Акцентируется внимание на том, что независимо от выбора владельца представляется преимущество созданию коммунальных агролесомелиоративных предприятий для упорядочения полезащитных лесополос.*

Ключевые слова: *полезащитные лесные полосы, коммунальное агролесомелиоративное предприятие, децентрализационная модель управления, собственники земельных участков занятых полезащитными лесополосами*